

Vastatradition juurilla

Plutarkhos, *Lihansyönnistä*.
Plutarchos, *Om att äta kött*.
Kääntäneet Tua Korhonen,
Antti J. Niemi ja Pia Åberg.
Summa, Helsinki 2004.
79 + 72 s.

Kirjoitan tätä vain muutama vuorokausi joulun jälkeen. Lahjuksilla on ostettu puoliso ja lapset tyytyväisiksi, on pukeuduttu ja koristeltu koti punasävyillä, on juotu ja syöty. Se on täytetty. Jälleen keran kristinuskon suuren rakkaudenjuhlan ja keskiluokan onnen nimissä miljoonat siat on lahjattu, revitty kappaleiksi ja tungettu ahnaisiin kitoihin. Sehän on luonnollista, normaalia, osa kulttuuriamme ja perinteitämme. Vai miten on, rakas lukijani, joka tilastojen mukaan mitä todennäköisimmin olet itsekin lihansyöjä?

Eläinten kiduttaminen ja tappaminen (tunnetaan myös nimellä elintarviketeollisuus) on yksi vaikuttavimmista esimerkeistä siitä, miten traditio aina ja välttämättä pitää järjenkäyttöä liekanarussa. Häkellyttävän suuri osa ihmiskunnasta pitää jatkuvasti käynnissä olevia tappokinkereitä asiana, jonka oikeutusta ei tarvitse edes perustella.

Mutta niin kauan kuin eläimiä on surmattu vain makuelämyksen tähden, on ollut myös ihmisiä, jotka eivät sitä hyväksy. Plutarkhoksen *Lihansyönnistä* on hyvä esimerkki siitä, miten jokaisen tradition rinnalla kulkee vastatraditio. Aina löytyy niitä, jotka uskaltavat sanoa ei, nyt riittää. Olkoonkin, että vastassa on suurin piirtein koko muu yhteiskunta reaalisine ja symbolisine yhdenmukaistamisen välineineen.

Miksi lihaa pitäisi syödä?

Plutarkhoksen (n. 45-125 j.a.a.) lyhyt kirjoitus *Lihansyönnistä* (*Peri sarkofagias*) on vanhin säilynyt antiikin teksti, jossa lihansyönnin oikeutus kyseenalaistetaan rationaalisiin perusteisiin. Kuten nykyään, myös antiikissa tapettujen eläinten syömisestä kieltäytyvälle lankesi sosiaalisen yhdenmukaisuuden luoma todistustaakka, perusteluvollisuus ratkaisustaan. Plutarkhos kääntää tämän pääläelleen. Hän kysyy, miksi ihminen joskus mui-

naisuudessa ensimmäisen kerran ”asetti tarjolle kuolleiden ruumiita, elävien varjokuvia, ja kutsui sen lisäksi ruoaksi ja ravinnoksi ruumiinosia, jotka vasta äsken olivat mylvineet, kiljuneet, liikkuneet ja mulkoilleet.”

Plutarkhoksen kirjoituksessa esiintyvät antiikin aikana tunnetut kolme pääperustelua lihasta kieltäytymiselle, uskonnolliset syyt, moraaliset syyt ja terveydelliset syyt. Jo paremmin matemaatikkona tunnettu Pythagoras (500-luku e.a.a.) oli tunnettu siitä, että hän ei syönyt lihaa, koska uskoi sielunvaellukseen. Jos ihminen surmaa eläimen ja syö sen, uhrina voikin olla hänen lähisukulaisensa eläimen hahmossa uudestisyntyneenä. Tätä perustelua Plutarkhos ei ota kovin vakavasti, koska sielunvaellusta ei voi todistaa. Hän kuitenkin kannattaa varovaisuusperiaatetta. Siltä varalta, että sielunvaellus olisi sittenkin totta, kannattaa lihan syönniä hänen mukaansa välttää.

Moraaliset perusteet ovat ilmiselvät ja ohittavat uskonnollisen spekulatiion painavuudessa. Plutarkhos kysyy: ”Voiko ateria olla muuta kuin kallis, jos sitä varten tapetaan jokin elävä olento?” Hänen mukaansa eläimilläkin on sielu, kyky aistia, mielikuvitus ja järki. Eläimet tulevat näin samaan oikeudenmukaisuuden piiriin kuin ihmiset.

Myös terveydelliset perusteet olivat jo antiikin maailmassa monen hyväksymiä. Ne korostivat kevyen, lihattoman ruokavalion merkitystä hyvinvoinnille ja varsinkin henkiselle työlle. Etenkin *bios theoretikokseen* kuului kohtuus.

Jälkivaikutus

Plutarkhoksen lyhyt kirjoitus ei vedä vaikutushistoriassaan vertoja uusplatonikko Porfyrioksen 200-luvun lopulla kirjoittamalle tekstille *Pidättäytyminen sielullisten olentojen syömisestä*, jossa Plutarkhoksen kirjoitus tuki mainitaan. Porfyrioksen teksti on perusteellisin antiikin ajan esitys aiheesta. Se oli myöhemmin vaikuttamassa renessanssin Italiassa uusplatonismin uuden tulemisen myötä levinneeseen vegetarismiin. Mm. Leonardo da Vinci kuului tähän joukkoon.

Mutta myös Plutarkhos on jättänyt jäljen ajatteluun. Runoilija Percy Bysshe Shelley oli yksi niistä, joita nimenomaan Plutarkhoksen kirjoitus on koskettanut. Runonsa *Queen Mab* (1813) loppuun hän liitti katkelmia *Lihansyönnistä* -teoksesta, jonka Shelley myös kertoi itse kääntäneensä. Myöhemmin hän kirjoitti kasvis-

syönnistä laajaa mainetta niittäneen esseen. Vuonna 1847 perustetun *The Vegetarian Societyn* taustalla ovat mahdollisesti olleet juuri Shelleyin ajatukset – ja tätä kautta Plutarkhoksen. 1800-luvun vegetarismiliikehdintä puolestaan on versonut yhä uusia, tänäkin päivänä jatkuvia toimintamuotoja moraalisesti kestävästä ruokakulttuurin edistämiseksi.

Teoksesta

Nyt ilmestynyt käännös *Peri sarkofagias* – kirjoituksesta juontuu Kauniaisten kansalaisopiston kreikan kielen kurssista poikineesta opintopiiristä. Ammattigresisti Tua Korhosen johdolla syntyivät sekä suomen- että ruotsinkieliset käännökset. Käännösten lisäksi kaksikielisessä teoksessa on myös perusteellinen, tekstiä selventävä noottiapparaatti. Tätä täydentävät artikkelit Plutarkhoksesta, antiikin kasvissyönnistä ja Plutarkhoksen kirjoituksen vaikutuksesta uuden ajan ajatteluun. Kaikki huolellisen käännöksen ja toimittustyön kriteerit täyttyvät. Ja kun kaikki tämä tapahtuu molemmilla kotimaisilla, ei voi kuin onnitella onnistuneesta kokonaisuudesta. Hyvää työtä!

Jarkko Tontti